

— Mikor rézdobokat megütték az vártán,
Mikoron az sipot megfújták az bástyán.
Mikor az piacon álltak mind fegyverben —
Kihozták Ocskayt, vasakkal terhelten.

Ott felzöndülének vitézek, hogy látták:
„Öld meg az árulót! Hozzá!...” azt kiáltják.
S ha fejét nagyhamar hóhér el nem csapja:
Testét vitézlő rend izekké szaggatja!

Feltűzték a fejét a bástya fokára,
Amely néz Nyitrára — egy nagy árbócfára.

Nagy fekete hollók sűrűn szálldosának —
S ott körül keringvén, ekkép kárognának.

„Kár, kár, kár, kár vala Ocskay Lászlónak.
Uyen nagy vitéznek — lenni árulónak!
De nem kár, hazáját, vórit eladónak
Szemeit kivájni fekete hollónak!”

— Már Ocskay László másoknak nagy példa:
Gonosz árulóknak így léssen halála!
Lelküket világon szélvészek kergetik —
Azután pokloknek lángjára vettefik.

— Ezt szörzék. Újvárban, ezerhétszáz tizen...
Segíny magyarokat segítse az Isten!!

Egy földmives naplójából

Vasárnap megint korán felmentem a piacra, hátha mégis akadna valami. — A vályogvetést valahára elvégeztük, meg is ettük mellette a búzát, amit kerestünk. Most meg már ides is itthon, neki is kell valamit adni. Mihály bátyámék ugyan küldtek neki egy cipót, meg egy csupor zsírt, Julesáék egy zacskó lisztet, meg egy kosár apró kolompért, még Lajos is megembelelte magát, pedig haragszik idesre, amiért semmibe se nézi az ő úri feleségét. Egy kiló cukrot, teát, citromot, meg öt pengőt küldött neki apró-cseprőre a Laji gyerekkel. Én meg majd tűzrevalót adok, úmbár nekem sincs, de azon nem akadunk fel. Majd szerez Sári, csak legyen mit főzni.

Panaszos dolog ez az adakozás, mind azt fújja, hogy idesnek szivesen adnának, de attól félnek, hogy az én gyerekeim eszik meg. Kinézik a nagyanyjuk szájából, az meg odaadja nekik. Nem is adnának, de muszáj, mert köldulni nem engedhetjük. Szégyen is volna, de meg nem is szabad. Felhivatnának bennünket a községházára, hogy kötelesek vagyunk eltartani szüleinket. Vannak olyanok, akik még így se vállalják, de az ilyenekre ráhúzza az előljáróság a vízcslepedőt. Segélyt adnak az öregnek, de azt a gyerekeknek kell megfizetni. Ha másképp nem, rátábláztatják a házukra. Ég is hát a kapeám, hogy csak akadna valami munka, mert ha a Sári keresetéből kell idesnek adni, az nemcsak

idesnek lesz panaszos, hanem nekem is. Mindig azt hányja, hogy az ő szüleit nem kosztoltuk egy napig se. Azok meghaltak idejében a maguk kenyerén. Hát ki tehet róla, nem dughatjuk idest a földbe?

Szerencsém lett a korai felmenéssel. Mészáros Lacival találkoztam a piacra menőben. Ő Mauthnerhez jár állandóan napszámra, most már második hónapja. Vetőgép mellett van, de most a hétre itthon kell neki maradni, mert kapott a temetőben száz öl krumpli földet, azt is fel kell ásnia, meg még a kertjét is, úgy hogy a héten nem megyen ki. A sógorát ígérte maga helyett, de az se mehet, mert vályogvetést vállalt, ha akarok — mondja — kimehetek. A múlt hétről egy-hússzal fizettek, hogy most mennyi lesz, nem tudja, de ezt biztosan megadják.

★

Mire kiértünk, setét este lett, de a beszélgetéssel jól eltelt az idő, észre se vettük, pedig sokszor meg kellett fordítani a vállunkon a tarisznyát.

Egyenesen a lóistállóba mentünk. Ott lesz a szállás, ott volt a Mészáros Laci helye is a szénatartóban. Az ő helye lesz az enyém a héten, ez a rend. Van itt ugyan munkásház, egy üres eszlédlakás, a Hosszú haj alatt, de azt mondja Gábor bácsi, annyi benne a bolha, hogy nem lehet kitartani. Ősz felé mindig tele van munkásokkal, mindenféle idegen répaásokkal, azok telehordják szalmával, s abban, mikor jól összetörődik apróra, mint a malacok alatt, annyira elszaporodik a bolha, hogy amikor elmennek és üresen marad a lakás, ha mezitláb belép az ember, úgy ellepik a lábát, mintha hangyabolyba lépett volna.

Majd aztán késő tavasszal, amikor megint megjön a cukorrépa munkára a sok asszony, jány és gyerek, akkor kitakarítják, kimeszelik, ami bolha megmarad, azt meg felszedik. A sok ember közt kevesebb jut egyre. Meg aztán ha egyszer jóllaknak a bolhák, majd jobban ki lehet velük jönni. Csak akkor vicándoznak nagyon, ha esőt vagy hideget éreznek.

Ilyenkor kora tavasszal az a néhány napszámos felé se megy a munkásháznak, hanem elhúzódik ki hova tud. Lóistállóba, ökörölha, sörésekhez, borjúhodályba, csak éppen a tehenésekhez nem szabad menni, nehogy éjszaka megfessék a teheneket. Oda még a eszlédeknek se szabad bemenni a fejsőkön kívül.

Igy felvilágosított engem Kovács Gábor minden tudnivalóról, hogy tájékozatlanságból hibát kövessék el és piszkot kapják, vagy kinevessenek a tanyaiaik, mint valami bamba napszámmost.

★

Bementünk a lóistállóba, köszöntünk a kocsisoknak, leraktuk a colkát a szénatartó szélére, megtörölggettük a homlokunkat, mert megizzadtunk a tarisznya alatt, azután meg leültünk és falatozni kezdtünk.

A kocsisok még itattak, azután telerakták a rácsot szénával és bementek aludni. Nem maradt kinn csak a hetes, akinek kinn kell hálai, a lovakra vigyázni.

Mink is felakasztottuk a tarisznyát az ágasra, jó magasra.

hogy a csikók el ne ériék, meg hogy a patkányok hozzá ne férjenek, mert az aztán annyi van itt, mint a nyűh. Úgy szaladgál a placcon, meg a zabosláda körül, mint a csirke. Így van ez minden tanyán.

Leheveredtünk mi is a szénatartóba. Egy darabig ingereltek a patkányok, keresztül-kasul szaladgáltak rajtam, de aztán én is csak elaludtam. Nem most próbálom először a patkányokkal való éimboráskodást. Kovács meg ahogy letette a fejét, egy nagyot horkantott és már aludt is. Jó természetű ember, igazi szegényembernek való, ki tudja használni az időt.

De csak két óráig aludhattunk. Akkor dudált a tanyában a béresgazda, kijöttek a kocsisok, enni adtak a lovaknak és nekünk is ki kellett bújni a szénatartóból. Nem volt semmi dolgunk, de ebbe zajba már nem lehet aludni. Meg aztán a kocsisok is olyan hangosan kiabálnak ilyenkor hajnalonként. Ganéznak, vakarnak, a lovak rágnak és csörtetnek, ők meg átkiabálnak egymáshoz, hogy ki mit álmódott, ki kinek a feleségével volt álmában. Így hajtják a szemükből az álmot. Minél hangosabban és tréfásabban beszél az ember, annál jobban mutatja, hogy ő nem álmos, kialudta magát, pedig hát csak úgy van vele, mint gyerek a setéttel: fütyül, hogy azt higgyék ő nem fél, mert hogy csakugyan fél.

Mink nem veszünk részt ebben. Én még idegen is vagyok, Kovács meg úgy látszik már túl van az ilyen tréfákon. Leülünk a szénatartó szélére és pipázgatva várjuk a reggelt, ami jó mesze van, mert még nem is pirkad. Na, unalmas dolog volna itt három-négy órán át tetlenül ülni, igen eszébe jutna az embernek még az anyjakinja is, ha csakugyan a kocsisok nem tréfálkoznának. Azután meg az első kocsis lovai itt vannak a cerkó mellett, van köztük egy nagy cábár nyerges, az bele-bele durrant a hallgatásba. Tóth István az első kocsis ezert aztán tréfásan mocskolja. — Nahát te Gyurka, te vén büdös — mondja neki, — hát nem szégyelled magad ezek előtt az emberek előtt. Még az öreg Kovács az hagyján, azt tudja milyen piszkos vagy, de Dankó bátyám még nem ismer . . . Úgy ágyúzol, mint egy negyvenkettes . . . Nahát Gyurka, Gyurka! . . .

Nagyon szereti ez az István a lovait, ha a sajátja volna, so szeretné jobban. Mindig is tömi őket s ha csak tud valamit szerezni, odaadja nekik. Még a szénának, lucernának is a javát válogatja, a penészeset és az avast visszalöki, nehogy keheljenek tőle. Morognak is érte a többi kocsisok, de hát ő az első kocsis, teheti.

*

Közben míg elmesélgeti Kovács az első kocsis dolgát, bejön Harsányi a kocsisgazda. Derék, erős ember még mindig, pedig felül jár az ötvenen. Na, de világeletében ő se nagyon szaggatta az istrángot, mióta katonáéktól hazajött mindig kocsisgazda itt Mauthernál. A bajusza már őszül, de még mindig kiköti, mint huszárörrmester korában. A hangja is olyan még ma is, mint egy zupásé. Ha kinyitja a torkát, tán még a füstös pókhálók is reznek odafenn a padlásgerendák alatt.

Most jön a zabolásra. Azt ő méri ki mindig. Ilyenkor vagy tréfával vagy káromkodással kezdi a jóreggelt. Ha káromkodás-

sál kezdi, akkor a kocsisok egymásra kacsintanak: na megint ballábbal kelt fel az öreg, tán kilökték valahonnan vagy lerúgta Kelemen Eszti — a felesége — az ágyról. Mert betyárnak mondják még ma is a tanyai asszonyok közt. Nem hiába, egyéb dolga sincs.

Most tréfával jött. — Te, Jóska, állott neki mindjárt a középső ajtó mellett a legfiatalabb kocsisnak, aki pár hónapja nősült — a Holló fara még csupa ganéj, te meg már megint a jászolfáru alszol? Te is szívesebben vakargatnád most is az Erzsi látát, mint a Holló farát . . . Öcsém, a jó cselédember este végzi el a dolgát az asszonnyal, éjszaka nyugodtan alszik, hajnalban frissen kél és úgy mozog, mint a szücsü . . . De te? És egy vas-tág tréfát eresztett meg, jó hangosan, hogy a többiek is hallják.

— Ejnye, gazduram, de elcsuszott a szája — hizeleg neki Varga Miska, a második kocsis — még pedig nem igen ette meg a zsíros piritóst . . .

Nagy hízelgő, afféle „zsidó hazugja“ ez a Miska. Amúgy pedig rongy ember, be-befog a kocsmába is, a lóval is rosszul bánik. Nem is lesz leléle első kocsis soha, pedig az szeretne lenni.

Ilyenkor különben a többiek is szívesen beszélnek a gazdához. Jó kedve van, ki kell használni, tóditani kell.

Jóska, persze nem aludt, hanem a jászolprémen piszmogott a vakaróval, biztosan a ganéjt takarította belőle. Különben is már sor-por-t vert a lovain. Ilyenkor itatásig le-leszoktak a kocsisok ülni vagy a jászolfára, vagy a zabosládára, vagy a hetes vackára, kibova s a fiatalabbak néha el is szunyókálnak, ha hagyják őket a többiek. Most aztán, hogy látta a jó hangulatot, ő is visszabeszélt: — Könnyű a szegény embert kimaeskázni annak, aki félfröstökig alszik . . . mög annak, aki napközbe is húz egyet-egyet a dülő végén, úgy egy jó pár óráig . . . Nekünk meg azt mondja: szóljatok be, ha jön az intéző úr . . .

Ilyenkor el is lehet Harsányival tréfálni, Annál is inkább, mert nem igaz, hogy a dülő végén aludni szokott. Még az öreg Rothmann idejében megtette, hogy azt mondta a kocsisoknak: — Majd meglássátok fiúk, eső lesz még ma, majd leragad a szemem — és nekinyúlt a dülő végén szundítani egyet. De most már még rágyújtani sem mer leülni, mindig talpon van, mert soha sem tudhatja melyik faszor mellől bukkan elő az intéző. Meg aztán azt mondják, olyan távesője van, hogy a kastély ablakából az egész határt belátja vele.

★

Mire virradni kezdett, megjöttek Makai Miskáék a faluból. Mindjárt mentünk is a kocsis-gazda után a magtár végéhez, a csengő alá elosztásra. A kocsisok meg elmentek fogni és takarmányt rakni.

Mire a magtárhoz értünk, megszólalt a csengő. A sok apró-cseprő tanyai napszámos már ott volt és jött az intéző úr is. Közöntünk neki jó hangosan, ő is intett a korbáccsal, azután elkezdte gyorsan az elosztást. Először nekünk intett, vetőgépek, irány a magtár! — rakodni, azután a többieket dirigálta: gyorsan széjjel faültetni, trágyát hordani, csutka tövet szedni, magtárba rostálni.

Öt nagy jányt küldött még mihozzánk is. Ezek jönnek a gép után és ügyelnek rá, hogy fel ne akadjon a mag, be ne duguljon a cső. Mink kormányozunk, a kocsisok hajtának: ez a rend.

Fröstök még nincs. Jövő héten lesz Szent-György napja, majd csak akkortól kezdődik. Most még a hajnalon kellene enni, de túl korán van, nem esik jól, meg nem is bírná ki az ember délig. Így csak menet közben, a szekéren, vagy a szekér mellett kapkodunk pár falat kenyeret, szalonnát.

Az öreg Rothmann idejében ez is máskép volt. Fröstökidőt akkor se adtak csak Szent-György után, de az ember amikor kiért a dülő végére, meggyújtott melegedés ürügyével egy pár villa szalmát, vagy egy pár kéve csutkát és falatozott mellette. Most na kiérünk, neki kell állni egyenesen a munkának.

Felhánytuk gyorsan a zabot a szekerekre, aztán megindult az iga. Négy vetőgép, három borona, három henger. Elöl a kocsisgazda a Tóth István szekeren. A vetőgépek úgy zörögnek a görcsös dülőúton, amelyen megszáradt a téli sár, majd bedugult az ember füle a zajtól. Utánunk meg vagy húsz ököriga jött hatos fogattal szántani, a tengeri alá.

A dologgal egész héten kevés bajom volt. Nem most próbálom először sem a szántáson való járást, sem a kevés alvást, sem a sovány lebbencset, sem a kénetlen piritózt. Tóth István igaz sobesesen hajtott, ugyan lépkednem kellett utána, hogy tartani tudjan a kormányt, de azért nem lehetett panasza Harsányinak, nem csináltam esikokat, mindig nyomon jártam a gépet. Nem is szólott semmit, inkább csak a jányokra kiabált, hogy vigyázzanak, be ne duguljon a cső, mert akkor . . . de, hogy mit csinál velük, azt már nem irom ide.

Ha aztán valamelyiké bedugult és nem vette idejében észre, azt úgy lekutyaistenezte, hogy csakúgy égett a képe. Azután meg visszahajtatott és bevettette újra, mert ha az intéző úr hibát lát majd a vetésben, mindnyájunkat kizavar a határból.

Az idővel sem volt eleinte baj. Tiszta, száraz idő volt, a nap süttött, ámbár még foga volt, de reggelenként a pacsirták már úgy énekelték, mint májusban, mink meg úgy vacogtunk, mint januárban, no de ez minden áprilisban így szokott lenni. Jó ruha kell hozzá, meg türelem.

De éppen ez nem volt nekem. Jó ruha. A csizmám avas és öreg, már a télen is sok tákolással húztam ki vele. Most az egész napi jövés-menés közben megizzadt benne a lábam, átnedvesedett a csizma feje és olyan lett az az vas bőr, mint a vas. A nedveség miatt meg feleszűszott, összegyűrődött a kapca és kitörte a lábam több helyen is. Igaz, a kapca sem valami jó volt. Sári szakította vasárnap valami ócska szoknyából, tele volt varrással, ráncokkal és mindenféle görcsökkel, ezek rontották el a lábam: Nagy kímán voltam vele, de nem segíthettem rajta. Kapcát se tudtam volna honnan venni, ha csak az ingem szét nem tépem, meleg vízben mosni, vagy legalább szekérkenőccsel bekenni sem mertem a sebeket. Restelltem is, hogy úgy jártam, mint egy tapasztalatlan gyerek, azután meg késő este sem idő, sem alkalom, sem világosság nem volt hozzá. Utóbb már le se vettem esténként a csizmát, gondoltam, kibirom szombat estig.

Öt nagy jányt küldött még mihozzánk is. Ezek jönnek a gép után és ügyelnek rá, hogy fel ne akadjon a mag, be ne duguljon a cső. Mink kormányozunk, a kocsisok hajtának: ez a rend.

Fröstök még nincs. Jövő héten lesz Szent-György napja, majd csak akkortól kezdődik. Most még a hajnalon kellene enni, de túl korán van, nem esik jól, meg nem is bírná ki az ember délig. Így csak menet közben, a szekéren, vagy a szekér mellett kapkodunk pár falat kenyeret, szalonnát.

Az öreg Rothmann idejében ez is máskép volt. Fröstökidőt akkor se adtak csak Szent-György után, de az ember amikor kiért a dülő végére, meggyújtott melegedés ürügyével egy pár villa szalmát, vagy egy pár kéve csutkát és falatozott mellette. Most na kiérünk, neki kell állni egyenesen a munkának.

Felhánytuk gyorsan a zabot a szekerekre, aztán megindult az iga. Négy vetőgép, három borona, három henger. Elöl a kocsisgazda a Tóth István szekeren. A vetőgépek úgy zörögnek a görcsös dülőúton, amelyen megszáradt a téli sár, majd bedugult az ember füle a zajtól. Utánunk meg vagy húsz ököriga jött hatos fogattal szántani, a tengeri alá.

A dologgal egész héten kevés bajom volt. Nem most próbálom először sem a szántáson való járást, sem a kevés alvást, sem a sovány lebbencset, sem a kénetlen piritózt. Tóth István igaz sobesesen hajtott, ugyan lépkednem kellett utána, hogy tartani tudjan a kormányt, de azért nem lehetett panasza Harsányinak, nem csináltam esikokat, mindig nyomon jártam a gépet. Nem is szólott semmit, inkább csak a jányokra kiabált, hogy vigyázzanak, be ne duguljon a cső, mert akkor . . . de, hogy mit csinál velük, azt már nem irom ide.

Ha aztán valamelyiké bedugult és nem vette idejében észre, azt úgy lekutyaistenezte, hogy csakúgy égett a képe. Azután meg visszahajtatott és bevettette újra, mert ha az intéző úr hibát lát majd a vetésben, mindnyájunkat kizavar a határból.

Az idővel sem volt eleinte baj. Tiszta, száraz idő volt, a nap süttött, ámbár még foga volt, de reggelenként a pacsirták már úgy énekelték, mint májusban, mink meg úgy vacogtunk, mint januárban, no de ez minden áprilisban így szokott lenni. Jó ruha kell hozzá, meg türelem.

De éppen ez nem volt nekem. Jó ruha. A csizmám avas és öreg, már a télen is sok tákolással húztam ki vele. Most az egész napi jövés-menés közben megizzadt benne a lábam, átnedvesedett a csizma feje és olyan lett az az vas bőr, mint a vas. A nedveség miatt meg feleszűszott, összegyűrődött a kapca és kitörte a lábam több helyen is. Igaz, a kapca sem valami jó volt. Sári szakította vasárnap valami ócska szoknyából, tele volt varrással, ráncokkal és mindenféle görcsökkel, ezek rontották el a lábam: Nagy kínban voltam vele, de nem segíthettem rajta. Kapcát se tudtam volna honnan venni, ha csak az ingem szét nem tépem, meleg vízben mosni, vagy legalább szekérkenőccsel bekenni sem mertem a sebeket. Restelltem is, hogy úgy jártam, mint egy tapasztalatlan gyerek, azután meg késő este sem idő, sem alkalom, sem világosság nem volt hozzá. Utóbb már le se vettem esténként a csizmát, gondoltam, kibirom szombat estig.

En ki is birtam volna, de a fél csizmám nem bírta ki. Csü-törtökön délelőtt elkezdett csepergni, de csak úgy, hogy azért vetni lehetett. Harsányi is szoritotta a munkát, mert az intéző azt mondta neki, holnap már másik táblán akarja látni a gépeket. Itt van Szentgyörgy napja és még kinn a sok tengeri a földből.

Nem is fogtunk ki a gépből, pedig már ragadt a föld erősen. A mag meg elfolyt, mert alúl a föld száraz és poros volt, ezt a kicsi esőt fel sem vette.

De annál inkább felvette az én csizmám. Olyan magas talpa meg sarka rakódott a nyers földből, hogy csak úgy billegtem rajta. Óvatosan bántam én vele, amikor letakarítottam. Akár a felhérchez rugdostam, akár a pikával döfködtem le a sarkáról a sarat, mindig úgy bántam vele, mint a himes tojással. Mégis egyszer csak menet közben azon veszem észre, hogy két darabban mozog a csizmám és hogy a sarkam miatt már apró göröngyök is járnak. Leszakadt bizony az egyiknek a sarka.

Felkötöttem aztán a dülő végén madzaggal, de azt hamar elrágta. Akkor dróttal kötöttem fel, de az meg a csizmát rágta el, mert az avas bőr most hogy elázott, könnyen megadta magát. Ha megszorítottam, a lábamat is kínozta, ha meg könnyedén kötöttem össze, mindig lenyűszbölte a föld.

Szerencsére dél lett, az eső is jobban megeredt, abba hagytuk a vetést. Délután a magtárba mentünk, tengerit szállítottunk áarálni a malomba.

Másnap meg szombaton legtöbbször mezütláb mentem a gép mellett. A puha tengeriszántásba csak megjárt, de a görcsös nagyon macerálta a talpam, hiszen már az én lábam bőrét elgyengítette a multheti vályogvetés, meg a sok izzadás a hét elején. Már mindegy, szombatiig kihuzom, majd otthon megcsinálom még valahogy a csizmát, hogy vasárnapra legalább fel tudjak menni benne a piacra. Használatra meg csinállok ócska csizmaszárból egy szandált, majd csak melegszik már az idő.

Ehhez még csak az kellett, hogy Bátori Jóska Jucijának volt egy gyalázatos elkapatott csikója, amelyik mindent megrágott és szétcibált, amihez hozzáfért. A tarisznyát az ölben jó magasra akasztottuk előle, de egyszer kinn dülön a nagyujjasom a lőcsfüre löktem. Mire visszaérkeztünk a géppel, lerágta az egyik ujját, meg kiszedte a bélésből a sok csepüt. Annyi kóc volt a szekér körül, mint egy kötélverő műhelyben. Ezek a szabók annyi ilyen kócot raknak a szegény ember ujjasába, hogy ha már nem is melegít, de legalább izzajt, mert nehéz cipelni. Most ahonnan kiszedte a csikó a bélést, úgy összesett, mint egy mosogatórongy.

Meg is ostoroztam érte a csikót, de hát evvel az ujjas ujjá nem ragadt vissza.

— Na Sári — gondoltam magamban, szombat este, mikor kaptam a hét pengő húsz fillért (megint egyhússzal fizettek, talán már nem is lesz több kaszálásig) — ebből aztán rakhatsz tarisznyát a jövő hétre, meg aztán megfoltozhatod a nagyujjast, én meg megtalpalhatom a csizmát .. tán jobb lett volna, ha otthon tanyázok az ablak alatt...

Voros Péter